

Minimumnormen voor Cultuur- en Gebruikswaarde van rassen voor opname op de Nationale lijst voor landbouwgewassen

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Ontwikkelingen
3. Welke prioriteiten hanteert de Raad bij de toelating van landbouwgewassen
4. Drie categorieën van raseigenschappen t.b.v. het CGO (A, B, en C).
5. Niveau van de normen voor toelating (tabel)

1. Inleiding

Om te worden toegelaten tot de Nationale lijst van landbouwgewassen moet een ras naast voldoende onderscheidbaarheid, uniformiteit en stabiliteit (DUS) ook voldoende cultuur- en gebruikswaarde hebben. De EU-richtlijn (2002/53/EG) beschrijft voldoende cultuur- en gebruikswaarde als een “verbetering” van het bestaande sortiment “hetzij voor de teelt, hetzij voor de valorisatie van de oogst of de daaruit verkregen producten”. De kenmerken aan de hand waarvan de cultuur- en gebruikswaarde moet worden onderzocht zijn (1) opbrengst, (2) resistentie tegen schadelijke organismen, (3) gedrag ten opzichte van milieufactoren en (4) kwaliteit (bijlage van EU-richtlijn 2003/90/EG).

In onderstaande notitie wordt het begrip verbetering nader uitgewerkt vanuit de optiek van de Raad voor plantenrassen (Rvp) en worden de normen genoemd die van toepassing zijn voor de toelating van rassen op de Nationale lijst voor Landbouwgewassen. Daarnaast worden de minimumnormen vermeld die door CSAR worden gehanteerd voor opname op de Aanbevelende rassenlijst

2. Ontwikkelingen

Enkele ontwikkelingen m.b.t. het CGO zijn:

- a) de Green Deal van de EU met daarin het actieplan voor de biologische landbouw. Doelstelling is dat in 2030 ten minste 25% van de landbouwgrond van de EU voor biologische landbouw wordt gebruikt. Dit houdt in dat rassen minder afhankelijk moeten worden van bestrijdingsmiddelen.
- b) klimaatverandering. Frequente en meer extreme droogte, hitte en vocht. Dit heeft gevolgen voor bijv. de overdracht van virussen door bladluizen. Ook de rol van de biologische productie in de strijd tegen de klimaatverandering is onderdeel van het actieplan voor de biologische landbouw.
- c) de vraag van telers om sterkere rassen i.v.m. het besmettings- en afkeuringsrisico.

3. Welke prioriteiten hanteert de Raad bij de toelating van landbouwgewassen?

Verbeteren van rassen in algemeen belang van voedselveiligheid en voedselzekerheid

In het overheidsbeleid voor de landbouw zijn voedselveiligheid en voedselzekerheid belangrijke aandachtsgebieden. Daarnaast eisen vraagstukken die te maken hebben met de

vervanging van fossiele en minerale grondstoffen door grondstoffen uit de landbouw, de duurzaamheid van productiesystemen en het inspelen op de verandering van het klimaat steeds meer aandacht op.

De sturende rol van de Rvp bij de toelating van rassen van landbouwgewassen ligt vooral op punten met een algemeen maatschappelijk belang. De normen die de Rvp hanteert bij de toelating dienen gericht te zijn op verbetering in die zin. Daartoe wordt onderscheid gemaakt tussen raskenmerken die van belang zijn voor de bescherming van de teelt in het algemeen en daarmee een gemeenschappelijk belang dienen en anderzijds kenmerken die beschouwd kunnen worden als risico-eigenschappen voor de gebruikers van de rassen (teler, consument, handel en industrie).

Het wettelijk CGO (van de Rvp) is er primair voor rassen die in NL worden geteeld en verhandeld. Daarnaast worden in het wettelijk CGO ook rassen onderzocht (bijv. aardappelrassen) die bedoeld zijn voor de teelt in het buitenland. Deze rassen hebben een verkeerstoelating in Nederland (en de EU) nodig om teelt en handel van het pootgoed mogelijk te maken. Hiermee is een exportbelang gemoeid.

Verbetering van rassen in het belang van de teler: opbrengst en kwaliteit

Duidelijk is dat het verbeteren van rassen in de zin van opbrengst en kwaliteit, in de eerste plaats een belang is van de kweker die rassen ontwikkelt en de gebruiker van de rassen, de landbouwer, die baat heeft is bij een goed renderende teelt. Evengoed is er ook een direct verband tussen opbrengst en kwaliteit met de ecologische voetafdruk van de landbouwproductie, een onderwerp dat binnen het beleid van de overheid een belangrijke plaats inneemt. Daarnaast houden opbrengst en kwaliteit ook een direct verband met de concurrentiekracht van de Nederlandse landbouw t.o.v. de landbouw in andere landen.

Samenhang Wettelijk CGO (Raad voor plantenrassen) en Aanbevelend CGO (Stichting CSAR)

In de communicatie tussen kweker en teler spelen bij de grote landbouwgewassen (behalve bij aardappel) de resultaten van het onderzoek ten behoeve van de Aanbevelende rassenlijst voor landbouwgewassen (3 jaar), dat aanvullend op het wettelijk CGO plaatsvindt (2 jaar), een belangrijke rol. De Raad voor plantenrassen stelt jaarlijks op advies van de gewaswerkgroepen van Plantum de CGO-protocollen vast. Deze CGO-protocollen worden zowel voor het Wettelijk- als het Aanbevelend CGO gebruikt.

De opnamecriteria voor de Aanbevelende Rassenlijst liggen hoger dan voor de Nationale lijst en er is ook een afvoerbeleid, waardoor rassen die niet meer voldoen aan bepaalde criteria worden verwijderd van de Rassenlijst (bijv. rassen waarbij een resistentie is doorbroken worden verwijderd). In tegenstelling tot de Nationale lijst geeft de Aanbevelende Rassenlijst informatie over de eigenschappen van de rassen, zodanig dat de teler rassen onderling kan vergelijken. Rassen die op de Aanbevelende Rassenlijst staan, worden ook na opname elk jaar opnieuw getest, zodat jaarlijks ook de meest relevante informatie in de Rassenlijst komt te staan. Op basis van de meest recente Rassenlijst kan de teler een weloverwogen rassenkeuze maken met inschatting van de risico's voor zijn bedrijf. De kweekbedrijven gebruiken de Aanbevelende Rassenlijst als een middel om hun rassen te promoten.

Een continue verbetering van het rassensortiment is inherent aan het systeem waarbij het CGO voor de Aanbevelende rassenlijst gecombineerd is met het CGO voor de Nationale lijst – voor de gewassen waarvoor dat mogelijk is. De index- of opbrengstcijfers zijn relatieve waarden t.o.v. het gemiddelde van de rassen die aanbevolen worden in de Aanbevelende Rassenlijst. Doordat jaarlijks het gemiddelde niveau van de aanbevolen rassen stijgt (vanwege

opname van nieuwe rassen en afvoer van oude rassen), stijgt de ondergrens voor de Nationale lijst ook mee.

Andere instrumenten overheid om invloed uit te oefenen op de teelt

Naast sturing via het toelatingsbeleid van rassen, beschikt de overheid over diverse instrumenten om invloed uit te oefenen op het gebied van de teelt en het gebruik van landbouwgewassen. Voorbeelden zijn o.a.: regelingen op het punt van het tegengaan van wratziekte, Phytophthora en aardappelmoetheid, wettelijke drempelwaarden voor het DON-gehalte in tarwe en regelgeving op het gebied van GMO's.

4. Drie categorieën van raseigenschappen t.b.v. het CGO (A, B en C)

Uitwerking teelteigenschappen met een algemeen belang en die met een belang voor de teler

De begrippen 'bescherming van de teelt in het algemeen' en 'risico-eigenschappen voor de gebruiker' worden hieronder nader uitgewerkt om inzicht te geven en een indeling te maken in de veelheid van kenmerken die een rol spelen bij het CGO van de verschillende landbouwgewassen.

4a. Eigenschappen die van belang zijn voor de bescherming van de teelt in het algemeen (categorie A)

Het is evident dat met de teelt van een gewas een financiële opbrengst behaald moet kunnen worden die het voor de teler aantrekkelijk maakt om het gewas te telen. Hierbij speelt ook de concurrentie met de teelt in het buitenland een grote rol.

Als het gaat om de eigenschappen die van belang zijn voor de bescherming van de teelt gaat het vooral om eigenschappen die een rol spelen bij het beheersen van de infectiedruk van die pathogenen die een bedreiging vormen voor een teelt. Behalve voor de betreffende teler (en zijn burenen) heeft de mate waarin en wijze waarop de infectiedruk wordt beheerst, ook gevolgen voor het milieu. De teelt van resistente rassen kan bijdragen aan het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

De mate waarin verschillende pathogenen een bedreiging vormen, hangt af van de wijze waarop ze zich vermeerderen en verspreiden en van de mogelijkheden om dit proces via vruchtwisseling, zaadontsmetting, gewasbescherming of andere maatregelen te beheersen. De pathogenen die onderscheiden kunnen worden zijn met name schimmels, bacterieziekten, aaltjes, virusziekten en insecten.

4b. Risico-eigenschappen voor de teler (categorie B)

In principe is elk raskenmerk dat bijdraagt aan de opbrengst van een gewas een risico-eigenschap voor de teler, die mede door de keuze van het ras bepaalt welke mate van risico hij of zij wil nemen. Met uitzondering van enkele risico's waartegen nauwelijks maatregelen te nemen zijn, zoals vorstschade en (soms) legering, geldt voor de meeste eigenschappen dat controle in min of meer beperkte mate mogelijk is. Daarbij zullen steeds de kosten (van zaaigoed, gewasbescherming, bemesting, groeiregulatie etc.) worden afgewogen tegen de baten. Het gaat hierbij meestal om eigenschappen die de opbrengst en kwaliteit van het ras betreffen.

Voor zover eigenschappen geen bedreiging vormen voor de omgeving (omringende telers en milieu), beschouwt de Rvp ze in principe als een individuele verantwoordelijkheid van de teler

en daarom is voor de rassen in deze categorie (B) sprake van een minimumnorm die maakt dat het totale rassenpakket naar een hoger peil wordt getild (hoewel deze categorie eigenschappen strikt genomen niet direct van belang is voor de Rvp). Op deze wijze beperkt het toelatingsbeleid voor rassen in deze categorie zich tot het uitfilteren van de minst presterende rassen, die niet voldoen aan de in de minimumnormen gestelde eisen.

4c. Risico-eigenschappen voor de consument (categorie C)

Sturing op raskenmerken die betrekking hebben op de volksgezondheid is uiteraard alleen mogelijk op kenmerken die binnen het CGO worden beoordeeld. Het gaat daarmee om inhoudstoffen met een toxisch of psychotroop karakter.

Met het oog op sturing op dit aspect, ligt het voor de hand om onderscheid te maken tussen *food en feed gewassen*, en gewassen die geteeld worden als groenbemester of lokgewas.

5. Niveau van de normen voor toelating

De normen voor de meeste raseigenschappen zijn in de loop der jaren empirisch in het rassenonderzoek tot stand gekomen. De norm is in de meeste gevallen gerelateerd aan de rassen die in de praktijk als een grensgeval voor bepaalde risico's worden ervaren.

In de categorie A en C is de daaruit voortvloeiende grenswaarde in het verleden meestal ingesteld op een 6 (minder dan een 6 is voor deze categorie onvoldoende).

Voor eigenschappen waarvan het belang voornamelijk bij de individuele teler ligt (categorie B), is gekozen voor een lage norm (in de meeste gevallen een 5) die gericht is op het uitfilteren van de rassen die onvoldoende presteren.

Behalve bovengenoemde minimumnormen wordt ook het indexcijfer, dat gebaseerd is op de waarderingscijfers van meerdere eigenschappen, als toelatingsnorm gehanteerd.

Door het gebruik van dezelfde index voor de Nationale en de Aanbevelende rassenlijst, wordt de verbetering tot uitdrukking gebracht (waarmee wordt voldaan aan de Europese richtlijn) en is een zo efficiënt mogelijke organisatie van het CGO (integrale beproeving voor toelating en aanbeveling) gegarandeerd.

Slotopmerkingen

De voorgestelde normen zijn een weerspiegeling van de eisen die op dit moment aan de rassen van landbouwgewassen gesteld worden door overheid en gebruikers, maar ook van de mate van beschikbaarheid van bijvoorbeeld specifieke resistenties in rassen. Ze worden aangepast als zich nieuwe ontwikkelingen voordoen.

De Rvp behoudt zich het recht voor om in individuele gevallen af te wijken van de hier genoemde normen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gelden voor 'specialties', bedoeld voor een speciale (niche) markt.

Wanneer een ras op grond van de resultaten van twee jaar CGO niet voldoet aan de norm voor een bepaalde eigenschap, maar na drie jaar CGO wel, dan kan het ras alsnog worden toegelaten.

Toelichting bij Tabel

De tabel onderstaande heeft betrekking op gewassen waarvoor in Nederland jaarlijks officieel CGO wordt uitgevoerd. Voor kleine landbouwgewassen wordt, wanneer daaraan behoefte is, ook officieel CGO uitgevoerd. Het criterium voor opname is in die gevallen dat het aangemelde ras een verbetering moet zijn ten opzichte van het al op de markt beschikbare sortiment.

Kolom 1 (Gewas/eigenschap)

De genoemde gewassen zijn die gewassen waarvoor op dit moment CGO wordt uitgevoerd. De eigenschappen die in de tabel worden beschreven, zijn eigenschappen die binnen het CGO worden waargenomen.

De index is de index die wordt gehanteerd voor opname op de Aanbevelende rassenlijst met het gemiddelde van de A- en N-rassen als referentie. Sommige gewasgroepen (granen) hanteren 0 in plaats van 100 als referentiewaarde voor de index.

Kolom 2 (Soort eigenschap)

De eigenschappen zijn ingedeeld in de categorieën zoals in de voorafgaande tekst beschreven:

A = belang voor de teelt in algemene zin (inclusief milieu)

B = risico voor de teler

C = risico voor de consument (mens) of voor dier (diervoeding)

Kolom 3 (Nationale Lijst – Rvp)

Minimumnormen die door de Rvp zijn vastgesteld voor opname op de Nationale Rassenlijst. De vermelde normen zijn de afgeronde waarden. De (hele en halve) cijfers worden afgerond volgens de regels die worden gehanteerd bij de vaststelling van de Rassenlijstcijfers.

Kolom 4 (Aanbevelende rassenlijst CSAR)

Minimumnormen die door CSAR worden gehanteerd voor opname op de Aanbevelende rassenlijst; Ongekleurde delen van de kolom betekent dat er van het betreffende gewas geen Aanbevelende Lijst wordt uitgebracht.

Minimumnormen voor opname op de Nationale lijst Landbouw

	Soort eigenschap	Nationale lijst (Rvp)	Aanbevelende Rassenlijst (CSAR)	Argumentatie/opmerkingen
Wintertarwe				
Wintervastheid	B	5	5.5	mits gegevens beschikbaar zijn
Stevigheid	B	5	6	
Meeldauw	A	5	5	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Bruine roest	A	6	6	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Gele roest	A	6	6	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Bladvlekken (Septoria)	A	5.5	5.5	schimmel; air-/splashborne; komt elk jaar voor

Fusarium in de aar	A/C	6	6	schimmel; seed-/soil-/airborne; <i>F.culmorum</i> en <i>F.graminearum</i> produceren toxische stoffen; er is een EU-regelgeving voor DON gehalte
Oogvlekkenziekte	B	—	—	schimmel (soilborne); komt sporadisch voor; wordt niet meer beoordeeld in CGO
Index	B	>97	>100	
	Soort eigenschap	Nationale lijst (Rvp)	Aanbevelende Rassenlijst (CSAR)	Argumentatie/opmerkingen
Zomertarwe				
Stevigheid	B	5	6	
Meeldauw	A	5	5	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Bruine roest	A	6	6	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Gele roest	A	6	6	schimmel; airborne; komt sporadisch voor
Bladvlekken (Septoria)	A	5.5	5.5	schimmel; air-/splashborne; komt elk jaar voor
Fusarium in de aar	A/C	6		
Index ¹⁾	B	>97	>100	
Zomergerst				
Stevigheid	B	5	6,5	
Meeldauw	A	6	6	schimmel; airborne; komt elk jaar voor
Netvlekken	A	6	6	schimmel; air-/splashborne; komt elk jaar voor
Bladvlekken (Rhynchosporium)	A	5.5	5.5	schimmel; air-/splashborne; komt elk jaar voor
Index ¹⁾	B	>97	>100	
Engels raaigras			2n / 4n	
Standvastigheid	B	6	7,5	
Wintervastheid	B	5	6.5	mits gegevens beschikbaar zijn
Kroonroest	A	6	7.3	schimmel; airborne
Ds opbrenst (rel)	B	—	95	

Kleine groenvoedergewassen				behalve Engels raaigras alle overige grassoorten, klavers, luzerne en smalle weegbree
Concurrentievermogen	B	6	6-7,5	
Standvastigheid	B	6	6-7,5	
Wintervastheid	B	5	5-7	
Resistentie tegen bladziekten	A	5,5	5,5-7	schimmel
Drogestofopbrengst (rel)	B	-	95	
Gele mosterd		bca1/bca2	bca 1/bca 2	strengere norm voor bca-2 dan voor bca-1 rassen
Laatheid bloei (lb)	B	5/6	6/7	
Snelheid grondbedekking (gb)	B	6/6	7/7	
Totaalscore lb + gb	B	—	14/16	
BCA-resistentie	B	≥bca 2	bca 1/bca2	≥bca 2 betekent minimaal bca 2
Alternaria	B			schimmel; soil-/seedborne; kans op overdracht van Alternaria spp. alleen op koolgewassen
Bladrammenas (najaar)			bca 1/bca 2	strengere norm voor bca-2 dan voor bca-1 rassen
Laatheid bloei (lb)	B	5/6	5,5/6,5	
Snelheid grondbedekking (gb)	B	6/6	6,5/7	
Totaalscore lb + gb	B	—	13,5/15,5	
BCA-resistentie	B	≥bca 2	≥bca 2	
Meloidogyne chitwoodi (Mc)	B	≥bca 2 en/of Mc	≥bca 2 met Mc	
	Soort eigenschap	Nationale lijst (Rvp)	Aanbevelende Rassenlijst (CSAR)	Argumentatie/opmerkingen
Aardappelen				
SGA	Cm	<st.ras		glycoalkaloïden zijn toxisch voor de mens Standaardras afhankelijk van gebruik: zetmeel: Aventra/ consumptie: Innovator (vanaf 2015 het enige referentieras)
Phytophthora	A	—		oömyceet; air-/splashborne; teeltvoorschriften overheid/toezicht NVWA om verspreiding tegen te gaan; er zijn enkele rassen op de markt met phytophthora-resistentie maar het is nog

				niet mogelijk een algemene minimumnorm te stellen.
Virusziekte Yntn	A	5		
Wratziekte	B	—		schimmel; soilborne; quarantaineziekte/ teeltvoorschriften overheid/toezicht NVWA
Am (aardappelcysteaaltje)	B	—		nematode; teeltvoorschriften overheid/toezicht NVWA
Snij- en korrelmaïs				
Stevigheid	B	5	6	
Stengelrot	A/C	6	6	schimmel; seed/soil/airborne; overleeft in de grond en op gewasresten; produceert toxine DON; tast ook graangewassen aan
Builenbrand (Ustilago)	B			schimmel; komt sporadisch voor; overleeft in de bodem.
Index	B	> 97	>100	
Suikerbieten				
Financiële opbrengst	B	>97	>100	
Cichorei				
Financiële opbrengst	B	>97	>100	
Spelt				Verbetering sortiment (idem)
Japanse haver				Verbetering sortiment (idem)
Sorghum				Verbetering sortiment (idem)
Voederbiet				Verbetering sortiment (idem)

Terminologie

Airborne	verspreiding door de lucht
Splashborne	verspreiding door druppels (spatten)
Seedborne	verspreiding met het zaad
Soilborne	verspreiding via grond/stoppelresten

- Bca-1: rassen met een pf/pi waarde < 0,1 (d.w.z. > 90% van de aaltjespopulatie wordt afgebroken) in de toets op resistentie tegen bietencysteaaltjes.
- Bca-2: rassen met een pf/pi waarde tussen 0,1 en 0,3 (d.w.z. minimaal 70 % van de aaltjespopulatie wordt afgebroken) in de toets op bietencysteaaltjesresistentie.
- Mc: rassen met een betere resistentie dan de standaardrassen, waarbij de maximale pf/pi waarde (van een pot) niet hoger mag zijn dan de hoogst gemeten waarde van de standaardrassen.

Deze beleidsnotitie betreft het “Beleid omtrent de minimumnormen voor Cultuur- en Gebruikswaarde van rassen voor opname op de Nationale lijst voor landbouwgewassen 2024”.

Deze notitie:

- 1) is gepubliceerd in de Gazette van de Raad voor plantenrassen van oktober 2022 en;
- 2) treedt in werking op 1 oktober 2024.

Vastgesteld te Roelofarendsveen op 26 september 2024,

namens de Raad voor plantenrassen,

mr. C.J.A. Groenewoud
secretaris